

CİLT 12, SAYI: 6 HAZİRAN 1934

**Türk
Sanayicileri
ve
İş adamları
Derneği**

görüş

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) HAZİRAN 1984

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Neşriyat Müdürü:

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı *Ali Koçman*

Yazı İşleri Müdürü:

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği
Genel Sekreteri *Ertuğrul İhsan Özol*

Adres: Cumhuriyet Cad. Ferah Ap. 233/9
Harbiye - İST.

Telefon: 146 24 12

Görüşteki yazılar, kaynak olarak, TÜSİAD
GÖRÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz
kullanılabilir.

Basıldığı Yer: Hedef Matbaacılık Koll. Şti.
Tel: 522 25 77

Bu Sayıda

1984'de İlk Üç Aylık Ekonomik Duruma Bir Bakış	4
Dünya Ekonomisinde Kriz: İki Farklı Görüş	12
AET'de Gizli Korumalar	16
Ekonomik Gelişme ve Vergiler	20
Çeşitli Ülkelerde İşçilik ve Sermaye Maliyetleri	25
Dünya Bankasının Yeni Borç Kaynakları	28
Tarım'da Verimlilik	30

1984'de İlk Üç Aylık Ekonomik Duruma Bir Bakış

DİE son tahminlerine göre 1983 yılında GSMH sabit fiyatlarla yüzde 3.3 oranında artmıştır. İmalat sektöründe üretim yüzde 7.5 artışla geçen yılın biraz üstünde gerçekleşirken, tarım sektörü geçen yıla göre 0.2 oranında gerilemiştir. Gerilemede hava şartları yanında ve tarımın yeterince kredilendirilememesi de rol oynamıştır. Son tahminler 1984 yılında GSMH'nin 1983 düzeyini kolayca aşabileceğini göstermektedir.

1984 yılının ilk üç aylık rakamlarına göre teşvik verilen projelerin toplam yatırım tutarlarında geçen senenin aynı dönemine göre yüzde 2.3'lük bir artış bulunmaktadır. Bu yatırımların beş yıllık ihracat taahhütlerinde ise yüzde 47.0 oranında bir düşüş görülmektedir.

Üretim ve satış istatistikleri endeks formunda verilmediğinden, mevcut verilere göre durumun ilk üç ayın genel bir değerlendirilmesinin yapılması mümkün değildir. Verilen inşaat ruhsatnamelerinin sayısı 1984 yılının ilk ayında geçen senenin aynı ayına göre yüzde 78.0 artış göstermiştir. Geçen Ocak ayında 1982'ye göre artış yüzde 4.5 idi. Ruhsat verilen inşaatların yüzölçümü 1983 Ocak ayında yüzde 8.3 iken 1984 yılında ise yüzde 37.2 artmıştır.

Yapı kullanma izin kağıtları sayıca 1983 yılının Ocak ayında bir evvelki seneye göre yüzde 4.8 azalırken, 1984'de yüzde 13.9 artmıştır. Aynı şekilde geçen sene azalan inşaat yüzölçümü (yüzde 9.5) bu sene yüzde 29.8 artmıştır.

Gerek inşaat ruhsatnamelerinin gerekse yapı kullanma izin kağıtlarının 1984 yılında sayıca ve yüzölçüm olarak artması bu sektörde bir canlanmanın ilk belirtileri olarak görülmektedir.

1984 yılının ilk ayında konsolide bütçe gelirleri 7.3 oranında artmıştır. Geçen sene bu oran yüzde 8.0 idi. Ancak 1984'de yüzde 15.5 artarak 153.796 milyon TL. olarak gerçekleşen genel bütçe gelirleri ge-

çen sene Ocak ayında 1982 Ocak ayına göre sadece yüzde 0.7 oranında bir artış göstermişti. Vergi gelirlerindeki artış her iki yılda da aynı olmuştur (1983 Ocak ayında yüzde 16.5, 1984'te yüzde 15.1).

Ocak 1984 sonuçlarına göre tediye bekleyen bütçe ödemeleri 303.568 milyondan 764.194 milyona çıkmıştır. Bu durum, hazine nakit sıkıntısının yılın ilk aylarında devam ettiğini göstermektedir.

Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının yayınladığı endekslere göre 1984 yılının ilk üç ayında enflasyon geçen yıla oranla daha hızlı bir artış göstermiştir. Toptan eşya fiyat endeksi (1963: 100) ilk üç aylık dönemde yıl sonuna göre yüzde 11.6 oranında artmıştır. Aynı oran geçen yıl yüzde 8.9 idi. 12 aylık değişim ise Mart sonu itibariyle yüzde 44.3 yükselmiştir. Bu artış geçen yıl aynı dönemde yüzde 24.1 idi. 1984 yılının ilk üç ayında Ankara ve İstanbul'daki geçinme endeksleri artışı genellikle toptan eşya fiyat endeksinin altında gerçekleşmiştir. Bu yılın ilk üç ayında Ankara geçinme endeksi yıl sonuna göre yüzde 10.1 ve İstanbul'da yüzde 6.4 olarak belirlendi. Mart 1984 sonu itiba-

riyle ise, Ankara ve İstanbul geçinme endekslerindeki 12 aylık artışlar yüzde 36-37 dolayında gerçekleşmiştir. Bu artışlar geçen yılın aynı döneminde Ankara'da aynı seviyede gerçekleşirken, İstanbul'da yüzde 22.7 ile daha düşük oranda gerçekleşmişti.

Yılın ilk üç ayında para arzı yüzde 5.6 artmıştır (Geçen yıl eş dönemde yüzde 0.7 azalmıştır). Reel olarak ele alındığında geçen yıl yüzde 8.8 gerileyen para arzı, bu yıl yüzde 5.4 gerilemiştir. Dolaşımdaki para miktarının para arzı içindeki büyüklüğü giderek küçülmektedir (1983 Mart yüzde 18.6, 1984 Mart yüzde 18).

Vadeli tasarruf mevduatı 1983 ilk üç ayında yüzde 0.6 artarken, 1984 yılında mevduat dağılımındaki kaymanın da etkisiyle yüzde 35.5 artmıştır. Toplam mevduat geçen yıl yüzde 6.5 azalırken fiyat artışlarının etkisiyle bu yıl yüzde 5.8 artış göstermiştir.

1984 yılının ilk üç ayında Merkez Bankası'nın kamu ve özel kesime yönelik reeskont ve avans kredileri reel olarak yüzde 22.4 oranında daralmıştır. Bu yılki kredi daralmasından özel kesime yönelik kredi-

lerin kamu finansmanına göre daha fazla etkilendiğini gözlüyoruz. Reel özel kesim kredileri 1983'de (Ocak - Mart) yüzde 31.5 genişlerken, bu kredilerdeki reel daralma 1984'de yüzde 25.7 olmuştur.

Kamu kesimine yönelik Merkez Bankası kredilerindeki reel daralma ise ilk üç ayda yüzde 15.4 (Bu oran 1983'de yüzde 22.7 idi.) olarak gerçekleşmiştir.

Kamu kesimi kredilerindeki daralmadan en fazla tarımsal destekleme alımlarının finansmanına yönelik krediler etkilenmektedir. Nitekim 1982 Aralıkta Merkez Bankası kamu kredileri içinde yüzde 30.3'lük paya sahip olan destekleme kredileri 1983 sonunda yüzde 24.6'ya, Mart 1984'de ise yüzde 19.0'a kadar düşmüş bulunuyor.

Buna karşın Hazineye kısa vadeli avansların ağırlığı sürekli artıyor. 1983 başında pay yüzde 44.1 iken, bu avansların payı Mart 1984'de yüzde 55.9'a yükselmiştir. Ancak reel olarak Hazine avansı Ocak 1983 - Mart 1984 arasında yüzde 17.0 oranında bir gerilemeye uğramıştır.

Tüm banka kredileri 1984'ün ilk üç ayında nominal olarak yüzde 7.7 artış göstermiştir (Bu oran 1983'de 3.4 idi).

Merkez Bankasının kredi piyasasındaki rolü ilk üç ayda geçen yılın ilk üç ayına oranla daha fazla oranda azalmıştır. Böylece banka kredilerinin toplam kredi stoğu içindeki payı 1984 Mart'ında 70.4'e yükselmiştir (1983'de yüzde 62.5).

1984 yılı için ihracat ve ithalat hedefleri sırasıyla 6.8 milyar dolar ve 9.7 milyar dolardır. Böylece dış ticaret açığı da geçen yılki 3.5 milyar dolarlık seviyesinden 2.9 milyar dolara (yani 600 milyon dolar) inmiş olacaktır. Bu açığın 1.8 milyar doları görünmeyen işlemlerle kapatılacak ve cari işlemler açığı yalnızca 1 milyar dolar olacaktır. Geçen yıl cari işlemler açığı 2.1 milyar dolar idi. Görünmeyen işlemler içinde işçi dövizinin 1.5 milyar dolardan 1.9 milyar dolara çıkacağı, faiz ödemelerinin ise 100 milyon dolar azalarak 1.3 milyar doları biraz aşacağı tahmin edilmektedir.

1 milyar dolarlık cari işlemler açığı yanında, dış finansman ihtiyacı yaratan diğer bir kalem 1.4 milyar dolara varan borç taksididir. Böylece 1984 yılında toplam dış finansman gereği 2.4 milyar doları bulmaktadır. Bunun 1.6 milyar dolarlık kısmı-

nın olağan sermaye hareketleriyle, geri kalanın da kısa vadeli işlemlerle kapatılması beklenmektedir.

1984 yılının ilk üç ayında ihracat bir önceki yılın aynı döneminde yapılan ihracatı yüzde 36.6 aşarak 1 milyar 855 milyon dolara ulaşırken, ithalat yine bir önceki yılın aynı döneminde yapılan ithalatın yüzde 7.2 altında kalarak 2 milyar 180 milyon dolarda kalmıştır. Başka bir deyişle geçen yılın ilk üç ayında 1 milyar dolara yaklaşan dış ticaret açığı, bu yılın Ocak - Mart döneminde 325 milyon dolara inmiştir. Ayrıca ihracatın ithalatı karşılama oranı da yüzde 58'den yüzde 85'e yükselmiştir.

Sanayi malı ihracatındaki artış yüzde 60 dolayındadır. Sanayi malı ihracatının toplam ihracat içindeki payı yüzde 63'den yüzde 74'e çıkmıştır. Diğer bir gösterge, batı ülkelerine yapılan ihracatın toplam ihracat içindeki payının yüzde 54'den yüzde 58 dolayına çıkmasıdır.

Bütün bu göstergeler 1984 yılı ihracat ve ithalat hedeflerine ulaşılacağını vurgulamaktadır. Öte yandan yeni dış kredi anlaşmaları ve hazırlıkları süren yeni kredi-

ler, işçi dövizî girişleri hızlanmasa dahi cari işlemler açığının kolayca kapatılabileceğini göstermektedir. Ayrıca liberasyona rağmen, özellikle petrol ithalatındaki düşüş nedeniyle ithalat küçülmektedir.

Dünya Ekonomisinde Kriz: İki Farklı Görüş

Dünya ekonomisinin bir bunalım içinde olduğu kabul ediliyorsa da bunun nedenleri konusunda görüş birliği bulunmamaktadır. Konuya konjonktür açısından bakan görüşler dünya ekonomisinin son yıllarda yaşanan büyük olaylardan önemli ölçüde etkilendiğini ileri sürmektedir.

Örneğin! Vietnam Savaşı, Sovyetler'e buğday satışları, petrol krizi, aşırı enflasyon, doların anormal seyri, vs. gibi.

Bu görüşe göre daha sıkı makro ekonomik politikalarla, batı ekonomilerinde daha fazla istihdam ve daha hızlı bir ekonomik gelişme sağlanabilir.

Bu görüş ekonomik gelişmeye mani engelleri şöyle sıralamaktadır:

1. Piyasa ekonomilerine yerleşmiş olan enflasyonist beklentileri değiştirmedeki güçlükler,
2. Piyasa ekonomisinin serbest gelişmesini büyük şirketler ve işçi sendikalarının engellemeleri,
3. Halkta refah beklentileri artarken, endüstriyel üretkenliğin düşmeye başlaması,
4. Himayeci görüşlerin iç kaynak israfına neden olması,
5. Kâr hadlerinin düşmesinin yatırımları azaltmaya devam etmesi,
6. Ağır vergiler ve özellikle ekonomiye vaki müdahalelerin özel sektörün girişimlerini olumsuz etkilemesi.

Konjonktöre ağırlık vermeyen daha ziyade yapısal çözüm öneren görüşün taraftarları ise dünya ekonomisinde önemli bazı değişikliklerin olduğunu ve daha radikal eylemlerin gerektiğini belirtiyorlar. Bu görüşü savunanların üzerinde durdukları konular ise şunlardır:

1. ABD'nin dünya ekonomisindeki rolü zayıflamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünya ekonomisini yönlendiren tek ülke ABD iken bu pozisyon bugün büyük OECD ülkeleri ile paylaşılmaktadır.

2. Batı ekonomilerinde büyük yapısal değişiklikler olmuştur. Birbiri ile çelişen tecrübeler ve iç ekonomik sistemlerin istihdam ve enflasyon arasında değişik seçim yapmaları kargaşalıklara neden olmuştur.

3. 1973 yılındaki enerji krizi uzun vadeli yapısal değişikliklere yol açmıştır. Enerjide karar merkezleri değişmiş ve kararsızlık artmıştır.

4. Dünyada servetin yeniden dağılımı, Suudi Arabistan, Kuveyt ve diğer petrol ihracatçılarının büyük zenginliklerini harcamamaları nedeniyle, uluslararası ticaret ve para sistemini önemli ölçüde etkilemiştir.

5. Birçok ülkede devletin rolü eskisi kadar zarurî değildir. Teknolojik gelişmelerin maliyetinin yüksek oluşu, sosyal refah konusunda yeni taleplerin doğması özel sektörün etkinliğini arttırmıştır. Dış ekonomik ilişkiler ve pazar payları büyük ölçüde politize olmuştur.

6. Dalgalı kur sistemine geçilmiş olması ekonomik yapıları farklı zorlamaktadır.

7. Doęu blokuna dönük politikalarda batı blokunun kararsız durumu.

Her iki grubun da oybirliđi içinde olduğu konular ise şöyle özetlenebilir:

— Gelecekte ekonomik gelişmenin geçmişe oranla daha yavaş olacağı,

— Yatırımların gerekli büyüklüğe ulaşamayacağı ve konu ile hükümetlerin daha fazla ilgilenmeleri gerekeceği,

— Sosyal ve politik değişiklikler nedeni ile girişimlerde risk alma eğiliminin ve iş gücünde çalışma ahlakının zayıflamış olması,

— Doların aşırı değerlenmesinin ve diğer paraların değer kaybetmesinin uluslararası ticaret ve yatırımlar üzerinde olumsuz etkiler yapması,

— Son olarak bilimsel araştırmalar ile teknolojik gelişmelerde genel bir durgunluk olması.

Araştırma ve geliştirme çalışmalarının azalması giderek ekonomik gelişmenin iyice yavaşlamasına neden olmaktadır. Ancak bütün bu sorunlara rağmen, her iki grup da krizin yapılacak çeşitli değişikliklerle geçmişte olduğu gibi üstesinden gelineceğinde birleşiyorlar.

AET'de Gizli Korumalar

«Avrupa'da bir ortak pazar» fikrini ortaya atanlar tüm mal ve hizmetlerin, işgücü ve sermayenin ülkeden ülkeye hiçbir engel olmaksızın serbestçe hareket ettiği bir Avrupa düşlemişlerdi. Böylece kaynaklar en üretken oldukları kullanımlara yönelecek, tüketiciler üretimde mukayeseli avantajın ve rekabetin sağlayacağı ucuz fiyat, yüksek kalite ve geniş tüketim tercihlerinden faydalanacaklardı.

Ne var ki, AET'nin kuruluşundan buyana geçen çeyrek asırda Avrupa halâ gümrüklerdeki kırtasiye ve bürokrasiden sıkıntı çekiyor. Üye ülkeler AET dahilinde tam serbest bir pazar yaratma idealinden her vesilede bahsediyorlar, ama nedense, ülkeler arası mal ve hizmet akımını güçleştiren ve zararı sonuçta tüketiciye yüklenen gümrük kırtasiyeciliği zaman içinde önemli boyutlara ulaşıyor.

Ortak Pazar bütçesinden sorumlu bir AET yetkilisi, üye ülkeler arasındaki sınırlardan geçişin maliyetini yılda yaklaşık 10.2 milyar olarak tahmin ediyor. (AET bütçesinin hemen hemen yarısı). Sadece gümrüklerde ve çeşitli geciktirmelerde kaybedilen zamanın para değeri yılda yaklaşık 750 milyon dolar gibi önemli bir miktara erişiyor. Bu durumdan tüm üye ülkelerin sorumlu olduğu belirtiliyor. Ancak en fazla şikâyetçi olunan iki ülke, Fransa ve İtalya'dır. Mesela Fransız gümrüklerinden geçişte sık sözü edilen sorunlar arasında ithal ve ihracat lisanslarının istenmesi, gümrük memurlarının sık sık görev yerlerinde bulunmaması, gümrük belgelerinin Fransızca olarak doldurulması zorunluluğu geliyor. Gümrüklerdeki işlemler bazan birkaç saat bazan da 3-4 gün zaman kaybına yol açmakta.

İtalya'da da gümrük formalitelerindeki aşırı ısrardan sıkıntı çekiliyor. Bir defasında bir İtalyan firması tamir için bir malı Belçika'ya göndermek istemiş. İtalyan gümrük yetkilileri bir Belçika ithal lisansı görmeden firmaya ihracat lisansı sağlayamayacaklarını belirtmişler. Bunun üzerine firma

Belçikalılardan bir ithal lisansı temin etmelerini isteyince Belçika yetkilileri de karşılığında tamir edilecek malın tekrar İtalya'ya dönmesine bir güvence sağlamak gayesiyle bir İtalyan ithal lisansı talep etmişler.

AET içinde bu tür diğer uygulamalara da rastlamak mümkün. Bunlardan birkaçı:

— Belçika, Fransa, İtalya ve Almanya'dan ithal edilen şaraplara özel bir vergi koyarken, aynı vergiyi Lüksemburg'dan ithal edilen şaraplara koymuyor.

— İlaç üreticileri ürünlerini üye 10 ülkenin herbirine test için göndermek mecburiyetindedir. Oldukça uzun vakit alan test usulleri yeni ilaçların piyasaya sürülmesini geciktirmekte, ilaç fiyatlarında gereksiz artışlara yol açmaktadır.

— Vergi öncesi araba fiyatları ülkeden ülkeye oldukça önemli sayılabilecek farklılıklar gösteriyor. Mesela geçen Ekim'de vergi hariç ortalama araba fiyatları Belçika'ya nisbetle Fransa'da yüzde 12, Almanya'da yüzde 15, İngiltere'de ise yüzde 35 daha pahalı idi. Mesela, Austin (Metro 1000 L) yeni bir araba Belçika'da Fransa'ya göre yüzde 6, Almanya'ya göre yüz-

de 9, İngiltere'ye göre ise yüzde 49 daha ucuza alınabiliyor.

— Almanya hâlâ 16'ncı yüzyıldan kalma bir kanunu (Reinheitsgebot) yürürlükte tutmaktadır. Bu kanuna göre bira sadece su, malt ve şerbetçiotu ihtiva edecektir. Sonuç: Rhein nehrinin bir yakasında, Strassburg'da, üretilen bir bira, Almanya'da, satılamıyor.

Örnekleri çoğaltmak mümkün. Ancak, ciddi sonuçlar doğuran kırtasiyecilik AET içinde giderek geniş tepkilere yol açıyor. Ülke hükümetleri son zamanlarda kırtasiyeciliği azaltan girişimler yapıyorlar. Sanayiciler ayakta durmak için ülke içi milli pazarın yeterli olmadığını anlamış bulunuyorlar.

Gümrüklerde bürokrasi ve kırtasiyeciliğin azaltılması AET üyelerinin serbest ticaret konusunda ne kadar istekli olduklarına bağlıdır. Serbest ticaret konusundaki istekliliklerinin derecesini ise halen büyük ölçüde milli çıkarlar ve iç pazar kaygıları belirlemektedir.

Ekonomik Gelişme ve Vergiler

Vergilerin düşük olması yatırımları ve yenilik yapma isteğini arttırdığından, dolaylı olarak tasarrufları ve üretimi de artıracakı görüşü kabul edilmektedir. Dünyanın çeşitli gelir dilimlerine dahil olan 20 ülkede yapılan bir araştırma konuya ışık tutmaktadır.

Bu ülkelerin ekonomik yapıları farklıdır. Ancak 1970-79 arasında düşük vergi uygulayanların GSYİH'ları, yüksek vergi uygulayanlara göre daha hızlı artmıştır. Ortalama gelişme hızı düşük vergi grubunda yüzde 7.3, yüksek vergi grubunda ise yüzde 1.1 olmuştur. Düşük vergi grubundaki ülkeler diğer gruptaki en hızlı gelişen ülkeleri bile geçmiştir. Aynı dönemde Türkiye'de vergi gelirleri/GSYİH oranı ortalama yüzde 17.9 olmuştur. Yine bu yıllarda GSYİH'daki artış ortalama yüzde 5.7 olarak gerçekleşmiştir. Bu durumda Türkiye'de vergi yükü düşük ülkeler arasında sayılabilir. Ekonomik gelişme hızının yük-

sek olması yaşama standartlarını önemli ölçüde arttırmıştır. Vergi yükü düşük olan ülkelerde özel tüketim yaklaşık yüzde 4.4 ile yüzde 9.8 arasında artış gösterirken, vergi yükü yüksek ülkelerin bir kısmında azalmış, bir kısmında ise çok az bir yükselme olmuştur. Bu dönemde özel tüketim Türkiye’de reel olarak yılda ortalama yüzde 6.3 artış göstermiştir. Düşük vergi uygulayan ülkelerin ekonomik performansının yüksek oluşunun tek nedeni vergilerin seviyesi değilse de, bu en önemli etkidir. Gelişme iç ve dış çeşitli faktörlerden etkilenmektedir.

Kapsam içindeki ülkelerde bazı hallerde gelişme politik istikrarsızlık ve ticaret hadlerindeki bozulma ile olumsuz yönde etkilenmiştir. Öte yandan enflasyon, yüksek faizler, petrol fiyatlarının yükselmesi, serbest ticarete getirilen engeller gelişmeyi önlemektedir. Vergi sisteminin kalitesi de önem taşımaktadır. Örneğin, vergi yükü yüksek olduğu halde gelişmeyi teşvik edici faaliyetleri engelleyecek veya en üretken kesime yüksek vergi getirecek vergi sisteminden sakınan bir ülkede ekonomik performans çok iyi olabilir. Diğer önem-

li faktörler vergi sisteminin karmaşık olup olmaması, uygulamanın verimliliği, yatay ve düşey eşitliğin sağlanmasıdır. Vergi seviyelerinin yurt içi tasarrufları ve yabancı sermayeyi teşvik ederek veya etmeyerek sermaye miktarını da etkilediği bilinmektedir. Öte yandan vergiler kişilerin çalışma veya çalışmama konusundaki tercihlerini, çalışırken gösterilen gayret ve yeni tekniklerin uygulanması konusunda işverenlerin tercihlerini etkileyerek istihdamın dağılımını, üretkenliğini ve seviyesini değiştirmektedir.

Eldeki veriler vergi politikasının bu ülkelerde ekonomik performansı iki yolla etkilediğini göstermektedir. Birinci yol; düşük vergilerin tasarruflara, yatırımlara ve yeniliklere katkısının fazla olması ve toplam üretimi arttırması, ikinci yol ise; düşük vergi uygulayan ülkelerde malî teşviklerin kaynakları az üretken sahalardan çok üretkenlere kaydırarak, kaynak kullanımında etkinliği arttırmasıdır. Bunların tam tersi yüksek vergi yükü olan ülkeler için söz konusudur.

Bulgular vergi değişikliklerinin hemen sonuçlarını vermediğini göstermektedir. Ver-

gi reformunun zamanı ve içeriği çok önemlidir. Endüstrileşmiş ülkelerde son yıllarda aşırı değerlenmiş döviz kurları ve deflasyonist para politikalarının ters yönde işlemesi ve büyük bütçe açıklarını kapamak için hükümetin borç almasının reel faizleri yükselterek özel sektör yatırımlarını kısıtlaması nedenleri ile vergi indirimlerinin üretimi yeterince arttırmadığı gözlenmiştir.

Herhangi bir ülkede vergi değişikliklerinin kısa dönemli etkileri hakkında kesin bir sonuca varılamaz. Özellikle hasta bir ekonomide vergi indiriminin etkileri hemen anlaşılamamaktadır. Yüksek vergi-düşük gelişme olan ülkelerde en iyi yol vergi yapısının kalitesinin yükseltilmesi olmaktadır. Mali teşviklerin özellikle yüksek gelir sağlayan (ihracat gibi) alanlarda yoğunlaştırılmaları daha hızlı gelişme ve gelir sağlamaktadır.

Vergi/Gelişme ilişkisi hakkında daha detaylı araştırmalara ihtiyaç vardır. İlk bulgular düşük vergilerin üretimi arttırıp, fakirliği önemli ölçüde azaltan gelişme modeli niteliğini taşıdığını göstermektedir.

Kaynak: Finance and Development -
TÜSİAD

Ülkeler ¹	Toplam Vergi Gelirleri/GSYİH	Reel Ortalama Yıllık Artış (1970-79)	
		GSYİH	Özel Tüketim
Malavi ²	11.8	6.3	5.7
Zaire ³	21.5	-0.7	-1.8
Kamerun ²	15.1	5.4	4.3
Liberya ³	21.2	1.8	4.3
Tayland ²	11.7	7.7	6.9
Zambia ³	22.7	1.5	-2.2
Paraguay ²	10.3	2.3	7.4
Peru ³	14.4	3.1	2.9
Mauritus ²	18.6	8.2	9.8
Jamaika ³	23.8	-0.9	-0.6
Kore ²	14.2	10.3	8.0
Şili ³	22.4	1.9	1.9
Brezilya ²	17.1	8.7	9.1
Uruguay ³	20.0	2.5	—
Singapur ²	16.2	8.4	7.2
Yeni Zelanda ³	27.5	2.4	—
İspanya ²	19.1	4.4	4.4
İngiltere ³	30.4	2.1	1.7
Japonya ²	10.6	5.2	5.3
İsveç ³	30.9	2.0	2.0
Türkiye	17.9	5.7	6.3

(1) Kişi başına gelirlerin birbirlerine uygunluğuna göre ikişer ikişer gruplandırılmışlar ve buna göre ekonomik gelişmeleri karşılaştırılmıştır.

(2) Düşük veri alan ülkeler

(3) Yüksek vergi alan ülkeler

Çeşitli Ülkelerde İşçilik ve Sermaye Maliyetleri

Gelişmekte olan ülkelerde sermaye ve işçilik maliyetleri sanayileşmiş ülkelerden daha yüksek olduğundan gelişmekte olan ülkelerin ucuz işçilik avantajı giderek ortadan kalkmaktadır. Sanayileşmiş ülkelerde ise işçilik maliyeti yüksek olmakla birlikte faiz oranları genellikle düşüktür.

Tekstil sanayiinde bir ünite kumaş maliyeti içinde işçiliğin yahut sermayenin payına bakıldığında şu durum göze çarpmaktadır:

1983 yılında Hindistan, Kore ve Brezilya'da toplam kumaş maliyeti içinde işçiliğin payı sırasıyla yüzde 5.4, yüzde 6.4 ve yüzde 11.3'tür. Sermaye maliyetleri ise ku-

maş maliyetinin Kore'de yüzde 22.5'i, Hindistan'da yüzde 30'u ve Brezilya'da yüzde 6.4'üdür.

Almanya gibi sanayileşmiş bir ülkede ise işçilik toplam kumaş maliyetinin yüzde 25'i sermaye maliyeti ise kumaş maliyetinin yüzde 21.1'i olmuştur.

Aşağıda sanayileşmiş bazı ülkelerle gelişmekte olan bazı ülkelerin 1981 ile 1983 yıllarında işçilik ve sermaye maliyetleri verilmiştir.

İŞÇİLİK VE SERMAYE MALİYETLERİ 1981 VE 1983

(Toplam Kumaş Maliyetleri Yüzdesi Olarak)

(%)

Maliyet	BREZİLYA	F. ALMANYA	HİNDİSTAN	JAPONYA	KORE	ABD
Elemanı	1981 1983	1981 1983	1981 1983	1981 1983	1981 1983	1981 1983
İşçilik	9.8 11.3	24.7 25.0	8.7 5.4	13.7 14.6	4.9 6.4	17.2 21.5
Sermaye						
Maliyeti	43.9 46.4	25.0 21.1	30.0 29.9	27.5 25.6	27.9 22.5	36.3 26.3

Kaynak: ITMF ve Türkiye Tekstil İşverenleri Sendikası

Dünya Bankasının Yeni Borç Kaynakları

Dünya Bankası gelişmekte olan ölkelere borç verebilmek için uluslararası para piyasalarından ödünç almaktadır. Banka, üyesi olan ölkelerin artan ihtiyaçlarına, borç programını genişleterek cevap vermeye çalışmaktadır. Dünya Bankası sadece borç aldığı kaynakları zorlamakla yetinmemekte, yeni kaynaklara ve finansman tekniklerine de yönelmektedir.

Bankanın yıllık toplam borcu 1978 mali yılında 4 milyar doları geçerken 1982'de yaklaşık iki misli artarak 8.5 milyar doları bulmuştur. 1983'te bu meblağ 10.3 milyar dolara yükselirken, finansman pazarlarından alınan borç miktarının toplam borçlara yüzdesi yüzde 71'den yüzde 83'e çıkmıştır. 1978 yılında borcun Amerikan doları ile olan kısmı tüm borçlarının yüzde 45'i iken, daha sonraki iki yıl Alman markı

Japon yeni ve İsviçre frangı doların yerini almış, ancak 1981'den itibaren dolarla alınan borçlar artarak 1983 sonunda yüzde 56'yı bulmuştur. Bu arada banka tarafından ilk defa kısa vadeli borçlanmaya da gidilmiş, aynı şekilde ilk defa olarak uygulanan bir sistemle döviz değiştirme operasyonları uygulanmıştır. Şöyle ki, Dünya Bankası kendi borçlarını dolarla alırken, karşı tarafa İsviçre frangı borç vermektedir. Banka İsviçre frangının dünya piyasalarının daha altında olan nominal faizinden istifade etmektedir. Bu yolla bankanın ortalama borç alma masrafları yüzde 10'dan yüzde 8.9'a düşmüştür. Aşağıda Dünya Bankası'nın çeşitli ülkelere temin ettiği borçlar gösterilmiştir:

DÖVİZ DEĞİŞTİRME KÂRLARININ DÜŞÜMLERİ
(Milyar Amerikan Doları Karşılığı)

Borç Pazarları	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Alman Markı	0.9	0.8	1.7	1.1	0.6	0.9
Japon Yeni	0.4	0.9	1.0	0.7	1.1	1.2
İsviçre Frangı	0.4	1.2	0.7	0.6	1.1	1.0
Paund, Sterlin	—	—	—	0.2	0.3	0.1
Hollanda Goldeni	—	—	—	0.1	0.5	0.5
Amerikan Doları	1.4	—	—	1.0	2.8	4.7
— Sabit Faizli	1.4	—	—	1.0	2.8	3.2
— İskonto Senetleri	—	—	—	—	—	1.5
Diğer piyasalar	—	—	0.1	—	0.1	0.1
Toplam Borç Pazarları	3.0	2.8	3.5	3.9	6.5	8.5
Resmi Kaynak Borçları	1.2	1.5	1.8	1.9	2.0	1.8
Toplam Borçlar	4.2	4.3	5.3	5.7	8.5	10.3
Döviz Değiştirme kârları⁽¹⁾	—	—	—	—	0.8	1.7

1) Fonlar Amerikan dolarından İsviçre Frangına çevrilmiştir.

KAYNAK: IMF Survey, March 5, 1984

Tarımda Verimlilik

Türkiye'de işlenen tarım arazisinin, dünyada olduğu gibi, büyük kısmı tahıl üretimine ayrılmıştır. Nadasa bırakılan alanda dahil yüzde 59.9'u tahıl üretimine ve bunun yüzde 67.8'i ise buğday üretimine ayrılmıştır. Buğdaydan sonra en fazla ekim alanında yüzde 21.7 ile arpa üretilmektedir. Buna mukabil mısır ve pirinç ekim alanları son 20 yıl içinde giderek azalmaktadır.

Ekim alanlarındaki bu ağırlıklarına rağmen tarım ürünlerinde verim diğer ülkelere göre hayli düşüktür. 1981 yılında FAO tesbitlerine göre buğdayda verim Fransa'da 4618, İtalya'da 3718, Yunanistan'da 3222, Bulgaristan'da 4063 kg/ha iken Türkiye'de 1838 kg'dır. Eğer verimi 3700 kg'na çıkarırsak hububata ayrılan alanın yarısını başka üretimlere ayırabiliriz.

Bağ alanı yönünden dünya bağcı ülkeleri arasında 5.ciliği alan yurdumuzda 800.000 hektar bağlıkta 3.700.000 ton üzüm üretil-